

**DIN ARHIVA
PANDECTELOR**

PANDECTELE ROMÂNE

REPERTORIUL LUNAR
DE JURISPRUDENȚĂ, DOCTRINĂ ȘI LEGISLAȚIUNE

Anul 1928

DIRECTOR: C. HAMANGIU

ÎN PREAJMA VIITORULUI COD CIVIL

— PROBLEMA UNIFICĂRII LUI —

Intrând în al 7-lea an de apariție a «PANDECTELOR ROMÂNE», și fiind în preajma revizuirii și unificării Codului civil, găsim nimerit și deplină actualitate să schițăm în liniamente generale, principiile și directivele de urmat în alcătuirea acestei mari și importante reforme, care deja a întârziat prea mult.

Problema unificării, în vederea unității Statului, a ajuns una din cele mai arzătoare și mai imperioase probleme la ordinea zilei. Unificarea, în adevăratul înțeles al cuvântului, unificarea sufletească pe teren național în prim rând, și unificarea vieții juridice în al doilea rând, iată chestiuni asupra cărora au a-și spune cuvântul: juristul, filozoful și omul politic. Unificarea este în prim rând, o chestiune de mentalitate, în al doilea rând, o chestiune de metodă și numai în ultim rând, o chestiune de legiferare.

Pentru țara noastră întregită, cu provincii de drept diferit, cu o viață juridică complet deosebită de a noastră, dar cu un fond sufletesc comun, unificarea este o chestiune ușoară și de repede înfăptuire. Ar fi mai greu dacă ar fi vorba să se schimbe o mentalitate, să se înlocuiască un întreg substrat sufletesc prin altul, să se toarne în locul unei tradiții care a îmbrăcat forme răsărite din chiar sufletul poporului, alte forme noi, goale de viață și de sens. O formă nouă se adaptează de minune atunci când vine să îmbrace o mentalitate obișnuită, existentă. Forma se creează ușor atunci când există fondul comun, independent de voința aceluia care alcătuiește forma. Ea apare ca o necesitate organică a unui tot ce a ajuns într-o așa stare de dezvoltare, încât este locul să se contopească și să creeze o situație desăvârșită : Forma.

Atunci deci, când este vorba de transformări și de prefaceri, atunci când este vorba de a se înlocui un organism existent prin altul, atunci când este vorba de a pune în locul unei instituții o altă instituție, ceea ce trebuie să ne intereseze este dacă transformarea pe care este vorba

să o înfăptuim, a fost concepută, preconizată, în realitatea organică a instituției. Dacă, cu alte cuvinte, ne găsim în fața unei transformări isvorite din înlănțuirea logică și armonică a vieții.

În fața acestei situații, țara noastră are de rezolvat două probleme importante:

a) Problema unificării legislației, pentru a se ajunge și pe această cale, la unitatea Stalului și la unitatea sufletească;

b) Problema punerii de acord a legislației existente cu cerințele timpului și a vieții moderne, în scopul adaptării vechilor instituțiuni cu noile concepțiuni de drept și cu noile creații isvorite din lupta pentru existență.

(...)

*
* *

Noul Cod civil al țării întregite va trebui să răspundă unor condiții esențiale.

În prim rând el va trebui să fie continuatorul spiritului juridic în care s'a dezvoltat majoritatea vieții noastre naționale până acum. Prin viața națională, în sensul în care întrebuițăm acest cuvânt aici, înțelegem viața liberă a nației noastre, dezvoltată și trăită la adăpostul legilor țării. Aceasta e condiția primordială și baza pe care trebuie să se clădească legiuirea noastră civilă.

Acest fundament odată fixat, rămâne de a ști dacă viața noastră civilă trebuie căutată numai în actualul Cod al vechiului regat sau trebuie să ne coborâm mai jos, la legiurile civile ale Munteniei și Moldovei. D-l Buzdugan ^[1], crede că actualul nostru Cod civil este învechit, în unele privințe adaugă D-sa, că nu mai corespunde necesităților timpurilor și «Împovărați de controversele nesfârșite, nu pot fi folosiți decât cu ajutorul colecțiilor monumentale de jurisprudență și doctrină». Lăsând la o parte faptul că ceva mai jos D-sa adaugă că această operă «având un desăvârșit fond uman, fără a conține nimic exclusiv unui popor, a pătruns, prin superioritatea ei, în viața și moravurile juridice ale țării, dobândind o adevărată naționalizare» ^[2] și că deci nu se poate înlocui acest «monument legislativ care s'a menținut folositor, cu toată vechimea sa» ^[3], D-sa se exprimă, atunci când e vorba de a ști cum are să se facă această revizuire a Codului civil, că va trebui să luăm de model Codul civil german și elvețian. Această părere apare clar formulată în ambele d-sale discursuri, atât prin formularea explicită a acestei păreri, cât și prin sensul modificărilor propuse. Notița de rectificare a acestei păreri apărută după discursul din 1927, nu face decât să confirme afirmațiile noastre.

După părerea noastră, această tendință de revizuire și unificare este eronată. La sfârșitul secolului XIX exista o tendință clar exprimată și de doctrină și de jurisprudență: Codul civil este o haină învechită, care trebuiește totalmente refăcută. Câteva dificultăți de text, câteva instituții de drept pretorian, apărute, ca adaosuri ale textului Codului civil, au făcut pe jurisconșulți să se sperie și să proclame că faptele s'au revoltat împotriva cadrului strâmt al Codului civil^[4]. În special, creațiunea jurisprudențială bazată pe dispozițiile art. 998 și 999 C. civ. a dat de gândit jurisconșulților. Dar, îndată ce epoca acestor idei de prefacere a trecut, jurisconșulții și-au dat seama că s'au speriat zadarnic și că, acest cadru subtil al Codului civil, nu numai că nu trebuie modificat, dar trebuie menținut, ca fiind singura bază serioasă de organizare a societății. Iată în această ordine de idei, părerile cele mai autorizate. Saleilles, care cunoștea profund această stare de spirit și care a făcut un studiu strălucit asupra obligației în Codul

^[1] C. Jud. 1926, p. 34.

^[2] Loc. cit. p. 34.

^[3] Loc. cit. p. 35.

^[4] O. Morreau. La revolte des faits contre le Code civil.

civil german, ocupându-se de Codul civil și metoda istorică, spune textual^[5]: «Pe toate aceste terenuri există o doctrină de avangardă, care pretinde să se facă recunoscută puțin câte puțin și să fie consacrată de jurisprudență. Dacă n'ar fi vorba decât de reforme legislative, chestia n'ar mai atinge interpretarea istorică a Codului civil^[6]). Ceeace se cere, așteptând vremuri mai bune, e o evoluție a jurisprudenței și, dacă se cere acest lucru, e că se crede această evoluție posibilă, e că se privește ca fiind compatibilă cu principiile noastre de interpretare. E însuș Codul civil, al cărui individualism se micșorează și dispăre în ceea ce avea ca prea excesiv, pentru a lua, în orientarea jurisprudențială și doctrinală a viitorului, un caracter mai pronunțat social».

Dar nu numai Saleilles se rostește în chipul acesta. Autori mult mai recentți, cari au avut ocazia să țină seamă de toate obiecțiile formulate în această privință, revin totuș la părerea lui Saleilles. «E o adevărată iluzie de a crede că în orice moment Dreptul se transformă în așa fel că face inutile operele cari, cu câțiva ani mai înainte, îi fixase fizionomia. E, în orice caz, o iluzie în ceea ce privește Dreptul civil și, într'un chip general, Dreptul privat; se petrec poate astfel lucrurile cu Dreptul public, cel puțin dacă credem pe reprezentanții lui cei mai eminenți, dar n'avem să ne preocupăm aici de Dreptul public. Fără îndoială, autorii de drept public, câțiva dintre dâșii, mai cu seamă, au crezut că le era rezervată o sarcină supremă: aceea de a renova dreptul civil cu ajutorul metodelor și concepțiilor dreptului public, ca și cum dreptul civil și civilității n'ar fi fost capabili să găsească întrânsii impulsia necesară pentru coordonarea juridică a raporturilor de drept privat isvorâte din vieța modernă»^[7]).

Și această concluzie a d-lui Bonnecase apare pretutindeni în toate lucrările sale, ca un leit motiv.

Prin urmare, în genere, părerea unanim admisă azi e că acest Cod civil nu este o haină atât de veche, pe cât se credea la începutul secolului și nu este nevoie de a ne adresa legislației germane și elvețiene, create tocmai sub imperiul a ce stei influențe^[8]). Codul civil german excelează printr'o redactare metodică sub formă de text legal, a principiilor stabilite de jurisprudență. Tot ceea ce s'a dobândit pe calea interpretării, a căutat să fie cuprins în textul articolelor din cod, omorând astfel orice spirit de inițiativă a magistratului, orice tendință de adaptare cu nevoile sociale, făcând dintr'ânsul un instrument de care să nu se poată servi decât o anumită epocă. Codul german, oricât de multe ar fi calitățile lui, este totuș plin de noțiuni abstracte, de construcțiuni dogmatice și are o terminologie specială, plină de definițiuni prea lungi și greoaie.

^[5] Le Code civil. Livre du centenaire, 1904, vol. I, p. 113.

^[6] Mai ales în această direcție insistă mișcarea juridică socială, care se produce în Italia, mult mai mult decât asupra progresului, care se poate, de pe acum, obține pe cale de jurisprudență, Vezi, Emanuele Gianturco, L'individualisme et il socialismo nel diritto contrattuale (Napoli 1891); Salvioli, I difetti sociali del Codice civile in relazione alle classi non abbienti ed operie (Palermo 1891); Camillo Cavagnari, Nuovi Orizzonti del diritto civile in Rapporto colle istituzioni pupillari (Milano 1891); vezi apendicele No. III și IV, p. 417 și 421. Deasemeni citește, într'un scris poate puțin cam radical legislativ, frumoasa lecție de deschidere a prof. Vivante, L'influenza del socialismo nel diritto privato' (Extras din Critica. Sociale, 1\102). A fost tradusă în franțuzește sub titlul următor: Pătrunderea socialismului în dreptul privat la Storck et Cie, 1903.

^[7] Julien Bonnecase. Supplement, vol. I, p. 2.

^[8] De aceeaș părere sunt d-nii M. Planiol, Inutilite d'une revision generale du Code civil; Felix Morreau, La revision du Code civil et de Procedure legislative; Larnaude, Lecombe civil et la necessite de sa Revision, studii publicate în vol. II din Livre du Centenaire.

De aceeaș părere este și d-l Buzdugan, care în C. Jud. 1926, p. 35 se exprimă textual: nu este nevoie de o refacere completă, în sensul de a se elabora un nou Cod civil pe alte baze, căci ar fi o întreprindere riscată, de a distruge un monument legislativ care s'a menținut folositor, cu toată vechimea sa, pentru a-l înlocui cu un altul, ale cărui lipsuri și greutăți nu se pot întrevedea...